Бары дойдулар пролетарийдара, холбоһуң!

САҺА ОЛОХ

Хаһыат 1931 сыл алтыннысы ыйтан тахсар

ССКП ЧУРАПЧЫТААҺЫ РАЙКОМУН УОННА ҮЛЭҺИТТЭР ДЕПУТАТТАРЫН ОРОЙУОННААҺЫ СОВЕТЫН ОРГАНА

№14 (4904) | 1977 сыл. Олунньу 1 күнэ | Оптуорунньук | Сыаната 2 харчы

УЛУУ ОКТЯБРЬ 60 СЫЛЫН КӨРСӨ

Куоталаһан үлэлиэҕиҥ!

Эрилик Эристиин аатынан совхоз ыччат-комсомольскай фермаларын үлэһиттэрин ороЙуон сүөһүнү иитэр бары ыччат-комсомольскай коллективтарыгар ыҥырыыта

КҮНДҮ БИИР ИДЭЛЭЭХТӨРБИТ!

ССКП КК тыа хаһаайыстыбатын үлэһиттэригэр Суругунан уонна ССКП КК, ССРС Министрдэрин Советын, ПСБСКС уонна ЫБСЛКС КК Бүтүн Союзтаабы социалистическай куоталаһыы туһунан уураахтарыынан эрэ күүрдүллэн туран, партия XXV съеһинэн туруоруллубут баарцай соруктары олоххо киллэриигэ онус пятилетка иккис сылыгар дьоһуннаах хардыыны оҥорор уонна албан аатталах бырааһынныыны — Улуу Октябрь 60 сыла туолар юбилейын үлэҕэ саҥа кыайыыларынан көрсөр иһин маннык социалистическай эбэҥэтэлистибэни ылынабыт:

— совхоз бары алта ыччат-комсомольскай фермаларын коллективтара үүт валовой ыамын онус пятилетка иккі бастакы сылынаабы былаанын сэтинньи 1 күнүгэр толоруохпут, атынык эттэххэ, 3047 тонна үүтү ыам, 2070 тонна үрдүк хаачыстыбалаах үүтү государствоҕа туттарыахпыт, хас биирдии фуражнай ынахтан ортотунан 1660 килограмы ыахпыт;

— итиитэн салгыы сыл бүтүөр диэри былааны таһынан 135 тонна үүтү ыам, 120 тоннаны государствоҕа туттарыахпыт;

— государствоҕа туттарыллар үүт 4 бырыһыантан итэҕайэ суох сыалаах буоларын туһугар өхсүһүохпут;

— төрөөбүт ынахтарбытын барыларын раздойга туруоруохпут, хамнаҕа буоһуулларын хааччыйыахпыт;

— ньырэй көрөөччүлэргэ саҥа төрүөбү биири да эмиҥэннэккэ туттарыахпыт;

— күн аайын хас биирдии сүөһүгэ 25—30 кг эбии аһылыгы бөлөмнөөн сиэтиэхпит;

— бастыҥ опыты олохтоохуҥнаа бука бары турунуохпут, комсомольскай политуорах, зооветеринарнай курдуук заанчыкаларыгар кохтоохтук сылдьан бэйэбит билиибитин дьаныардаахтык үрдэтиэхпит;

— пэһиилиэктэргэ, совхоз отделениеларыгар, коллективтарга ыытыллар общественнай үлэлэргэ активнайдык кыттыахпыт.

Итинник соруктары ылынан туран, Эйигиннэ — ороЙуон сүөһү иитиитигэр үлэлии сылдьар бары ыччаттарын уонна комсомолецтарын — Улуу Октябрьскай социалистическай революция 60 сыла туолар юбилейын чиэһигэр социалистическай куоталаһыыга ыҥырабыт.

(Ыҥырыы совхоз ыччат-комсомольскай коллективтарын уонсай мунньахтарыгар ылылынна).

ЫБСЛКС райкомун бюрота Эрилик Эристиин аатынан совхоз ыччат-комсомольскай фермаларын үлэһиттэрин ороЙуон сүөһүнү иитэр бары ыччат-комсомольскай коллективтарыгар ыҥырыыларын биһиргэтэ уонна бары комсомольскай тэрилтэлэри бу ыҥырыыны олохтоох киллэриҥэ үлэни тэриллэриигэр эбэһиэстэтэ.

КУЛЬТУРА КИИННЭРЭ

Хас биирдии культура дьиэтэ, клуб, народнай театр, музыкальнай оскуола, музей — культуранан эрдийэр кииннэ.

Кииннэргэ дьон культурнай таалыарын, билиилэрин-көрүүлэрин үөскэтиигэ, коммунистическай идеологияны иитиигэ үрдүк эстетическай сорук сүктэриллэр. Итинник советскай общество дохсуннуктааҕар гитиинэ, коммунистическай иитии күннэтэ үүнэн иһэр кээмэйдээх, коммунизм достойнай тутаччытын иитэн таһаарыы иитиэстэрэ мөдьүйаллар.

Оттон ааспыт соторуутаабыта буолан ааспыт культура уонна кииннэ үлэһиттэрин ороЙуоннаабы сүбэ-ама суруктары өссө чуолкайдаан, культура, кииннэ тэриллэриэ үлэлэригэр баар итэҕэстэрин спрайдаан-харахтаан ыйда уонна олоору туоратарга сүбэлээтэ.

Дьиэнтэн аҥардас үлэни эрэ эрэ-эрэгэйбин, ону аанан сыыһатын ааҕыннан бүгүн эрэ этиллэр буолуохтах. Таһаарылаахтык, көдьүүстэх үлэлээ — көрдөөхтүк, туруорсаахтык сыныаан. Киһи сыныаныахтаах, ол сыныаланыын ситиһиэхтээх. Дьэ, итинник сүүрэр сүрүн оҥостуохтаах культурнай-сырдатар тэриллэр бэйэлэрин күннэтэ ыытар сыалтаах үлэлэригэр.

Биилигин хас биирдии үлэһит иитилэтка юбилейдаах иккис сылын уонна пятилетка бүттүүнүн сорудахтарын ситиһиилээхтик толорор, аһары толорор иһин социалистическай куоталаһыыга киирэн үлэлиир. ССКП КК Суругунан уонна Бүтүн Союзтаабы социалистическай куоталаһыыны иитиэ туһунан ССКП КК, ССРС Министрдэрин Советын, ПСБСКС уонна ЫБСЛКС КК уураахтарын олохтоох хамсатар күүһүнэн, дьиэйдэ тирэҕинэн буоллулар, үлэһит, коллектив бэйэтин иннинэ туруоруммут соругун, эбэһээстибэтин чиэстээхтик толоруттар культура кииннэрэ эйгэк иитиэр аналлаахтар. Туруорулуубут соруктарга, балаһыанныаларга сөп түбэһиннэрэн, культура дьиэлэрэ, кулууптар, театрдар бэйэлэрин үлэлэрин уларыта туттар эбэһиинэстээхтэр. Культура иитиитэ хас биирдии үлэһитэ дьоҥҥо иитиигэ, киин сыныаланыын тэриллиигэ, үлэҕэ тыл күүһүнэн ааҕыллыыларыгар ахсаабат агитатор, пропагандист буолуохтаах. Көрдөрөн агитацияҕа ресурстаах. Көрдөрөн агитацияҕа ресурстаах. Көрдөрөн агитацияҕа ресурст

„КОММУНИСТ ҮРДҮК АНАЛА". И. СЕРГЕЕВ СУРУГУН ДЬҮҮЛЛЭҺЭБИТ

ПАРТИЯ ИДЕЯЛАРЫН—МААССАҒА

«МЕХАНИЗАТОР — киин фигура» диэн саамай сонно, олус бэргэнник этиллэр партия Киин Комитетын тыа сирин үлэһиттэригэр туһаайыллыбыт Суругар. Кырдьык да билигин тракториста, шофера, атын да механизатора суох хаанык да бөдөҥ хаһаайыстыба билигин сайдыы үрдүк тэпсиин хаачыйыра кыаллыбат. Механизатор кырдьык да тутаах киһи, киин хайдах үлаллыриттэн хаһаайыстыба үлэтин кыаймыта, үлэһиттэр олохторун уйугута быһаччы тутулуктаах. Ол иһин биһиги дойдуга механизатордар дьыгынаах ытыктабылга, хайдаллга сылдьаллар, кэпсиллэх үлэлэрэ үрдүк наградаларынан бэлиитэнэллэр. Механизатордар олох иннигэ күөнүгэр иһиллэр.

Биһиги ороһуоҥнут, оҥу аайан республикабыт биллиллэх, биир бастыҥ механизатора, СССР райкомун чилиэнэ И. Сергеев суругун аҕаастыы бөҕөмтөтүн тардыан тарта. Хас биирдии коммунист бэйэтин анаммыт үлэтигэр, туруоруллубут соҕотох баар күүһүн-көмөҕүн, сүрүн-бааҥна бөҕөнү үлэлиир дьоҕоҥнуттан.

Мин идеологическай фронтка бэйэм сүмэй кылаанныы киллэрэр иһин пропагандистанан, лектордааннан үлэлиибин. Онон мин ыһыаччы эбэҺиэҕим партия идеяларын маассаҕа тиэрдии, оҥу бэйэм саан-уруу дьыалам, олоҕум сүрүн анаммын курдук саныыбын. Бу идеяны сүрэхпиттэн сөбүлүүбүн, онно ойуу-санаам күүһүн бүтүннүүтүн биэрэбин.

Ол быданнаарыгар, отучча сылларыгар эбэ. Советскай армияҕа түөрт сылы быһа сулуустаабан баран, 1946 сыллаахха эйэлээх идеяны — учуутал үлэтин саҕалаабытым. Сэрии иннинэ Якутскайдаабы педагогическай училищены бүтэрбитим, онтон сэрии буолан, армияҕа ыытыллан барбытым. Бэҕэйэлгэ аэромеханик, бүгүҥнү эдэр учуутал комсомольскай полит-үөрэҕи салаайар буолбутум. Биллэн турар, опыт суоҕуттан, билии-көрүү тутаҕыттан пропагандист үлэтин маҥнай утаа ыарыырдатар этим. Онтон сыыйа үлэбэр сыстан, иитэн-тоҥон, билэн-көрөн барбытым. Кэнникиттэн эдэр ыччаттарга саҥа политическай билиини биэрэрбиттэн үөрэр буолан иитиллибитим. Пропагандист үлэтигэр таттардар-таттаран, сыл аайы опытыран, билиим-көрүүм сымыйа кэмэн, истэччиларим сэгэрдиҥнэрин ситиспитим.

Отуччаҕа тугайыыр сыллар усталарыгар мин учуутальынан, өскуола завуһунан уонна директорынан үлэлээбитим. Ол кэм устатыгар педагогическай үлэбин кытта пропагандист уонна лектор үлэтин дьүөрэлээн ыытыбытым. Үгүс сылларга партийнай тэрилтэ секретарын солбуйаччынан талыллан үлэлээбитим. Оҕолору наука төрүттэригэр үөрэтэрим, онтон улахан дьоҥҥо политическай билиилэри тарҕатарым.

Онтук дьоҥ иитэ үөрэтэ сылдьан, бэйэм эмиэ үөрэнэрим, билиибин кэҥэтэргэ дьулуһарым. Учительскай институту бүтэрбитим. Ол сылларга марксизм-ленинизм классиктарын айымныыларын кичэйэн үөрэнитим. Оҥу тэлгэнэн, тиһигин быспакка, күн бүтүнүгэр диэри араас хаһыаттары, сурунааллары, аналлаах литератураны аҕалбын, конспектаан ылабын. «Коммунист», «Новое время», «Политическое самообразование» курдук сурунааллар мин арахсыспат аргыстарыым, суолдьут сулустарым буоллулар. Мин мэлдьитин периодическай печаттаах наадалаах матыарыйаалларыа мунньар уонтан тахса анал папкалардаахпын. Оттон конспектарбын мунньан уран иҥэбин уонна сылтан сыл ахсын саҥаны киллэрэн, байытан биэрэбин. Ол мин үлэбэр олоҕо камолоох.

Кэнники уонтан тахса сылларга эдэр дойду базаһыаныытыгар идэтийэн лекция аҕалыбын. Лекцияларым биир сүрүн тематыттан эбэ иһин охсуһуу буоллар. Мин хаҥас Аҕа дойдуну көмүскүүр улуу сэрии кытыылаҕар, сэрии уонна эйэ темата ордук чугас. Мин бу лекцияларбар биһиги партиябыт, правительствобыт ленинскай эйэлээх политикатын пропагандалыыбын, сэрииҥ күннэтэччиларын, сэрии сэбин өйөрүүнэн үлүһүйүүнү саралыыбын. Үгүс лекцияны биһиги советскай олохпут туһаах боппуруостарыгар аныыбын: Улуу Октябрьскай социалистическай революцияҕа, ССКП XXV съезтигэр, БАМ уонна Саха сирэ, Аҕа дойдуну көмүскүүр улуу сэриигэ советскай норуот улуу кыайыыта, советскай былыргы система курдук темаларга.

Билигин Карл Маркс аатынан совхозка рабочком председателинэн үлэлиибин. Онно партия тыа хаһаайыстыбатын үлэһиттэрин иннигэр туруорар соруктарын толоруунуу тэрийэбин. Кэпсиккэ сылларга лекцияларым үксэ тыа хаһаайыстыбатын кытта сибээстэлэхтэр. Былырыын «Тоҥургастаах» фермаҕар суоҕу үлэһиттэригэр пропагандистаабытым. Онно политика боппуруостарын тыа сирин олоҕун, чуолаан, ферма күнүнэн дьыалаларын кытта быһаччы сибээстиэн ыытарым. Пропагандист да, салайаччы да быыбыытынан ферма олоҕор, эбии аҥылык бөҕөмнүгэр, от тэлбэтиттэн тиийэ ороһуорум. Мин пропагандистаабыт бу фермам былырыын совхоз иннинэн куоталаһыыга маҥнайгы миэстэни ылбыта.

Онуо пятилетка уонна ССКП Киин Комитета бириэмэ, тыа сирин үлэһиттэриэр, чуо туһаайыллыбыт Суругун, Бүтүн Сойуустаах социалистическай куоталаһыы туһунан уураах совхоз рабочайдарын өрөгөйдөөн үлэни кытта сибээстиэн, кичэйэн пропагандалыыбын. Үлэһиттэр бэйдэрүн-саалаларын онуо пятилетка бүтүнүгэ иннибитигэр туруорбут соруктарын туолуу иннинэ охсуһабын. Итинник коммунист, идеологическай фронт байыаһын — лектор, пропагандист — үрдүк аналын курдук саныыбын. Ол сыалбын толоруоҕа иннинэ да өттүгэр күүһүн-көмөҕүн биэрэн үлэлиэҕим.

Л. ДЬЯКОНОВ,
Карл Маркс аатынан совхоз партномун чилиэнэ.

Бородууксуйаны ылыыны үрдэтиигэ туһаайан

Партийнай олох

Карл Маркс аатынан совхоз Бахсытаабы отделениетын партийнай тэрилтэтин аҕаҕас мунньаҕар партия Киин Комитетын Сурута уонна Бүтүн Сойуустаабы социалистическай куоталаһыы туһунан уураабы эбэҥэлэйиэ актиивнайдык ыытыллыына.

Дакылаатчыт уонна кэпсээччилэр суоҕу ыстыгар үгүс тэрээбин үлэ ыытыллан, ордук бастаҥы бириигэдэҕэ кыстыы туруга бэлиитэрдэнэ суох туруктаабыт бөлүөктэлэр. Үгүү ыаҕыыгын, эбилиннии ыаргы бөлүөктэ уурулуоҕ.

Оҥу эрэдэри иккис бириигэдэҕэ улахан итиҕэстэр тиһиэрэллыбыттар. Ол баһаалыыта кыаллыбакка, эбии аҥылык тиһигин быспакка сиэтиэ тэриллибэт, торуохха бөлүөктэнии уота-күөх суох ыытыллар. Отделение үлэтин сүүмэрдэммэт ыччаттар тутан өлөрөллөр. Ол үрдүнэн ыччат суотуттар сыныаланы тэрийэн, кыһыл мунньуктары үлэлэтин курдук үлэлэр ыраахтыан сиэтэ суох бараалар.

Итиҥ итиҕэстэри туоратыы партийнай тэрилтэ сүрүн соруктуунан буоларын туһунан коммунистар А. А. Петров, А. И. Катаҥинов, И. К. Беляев, зоотехник П. П. Иноземцев уо. д. а. кэпсэппиттэр.

Отделение быыдыы сылга биирдии фуражнай ыанахтан 1500 кг үүтү ылыахтаах. Сүүрүннэн ылыллар бородууксуйаны үрдэтиигэ күүһүнү быстыраны кэмигэр эбии аҥылыы, күөх ыаҕыны, туруоҥнаах сиэтиини өлөхтөөн үүтү ылыыны аччаатат сорук туруорулларе. Итиннэ сарсыарда бүтэйдэхпинэ күүгэ тэрийэн, мэчиирэнэ туһаныы ыскалаахтаах ыытыллыахтаах, ити барыта суоҕуттан бородууксуйаны үрдэтиигэ туһуланар.

Эти ылыыга улахан хаамаһыны оскорон государствоҕа туттарыллар суоҕуну кылаанныы-сайыннары арааран туспа тутуу, төлөбүрүү, уотуугга аналан туруоруу тэриллиахтаах.

Муньахха биир киин боппуруоһунан ыаҥа өскөстэлиннэй сиэмэлэһиини тэрийии буолла. Бу ыанналлаах үлэҕэ кадрдар сүүмэрдэммэттэр. Ол эрэдэри сиэмэлэһиини сүүнэрдэн үлэлэтии тэриллиэ ыраах. Маҥа суоҕу күннэртэн ылыныы ыраах эрэнилэр.

Партийнай мунньах дьүүлэйиллибит боппуруостарга туһаайыллыах уураабы ылынна.

Т. ТОСКИН.

КАЛИНИНСКАЙ УОБАЛАС. Луон Бүтүн Сойуустаабы научнай-чинчийэр институтун селекциялаах киинигэр үүнээйи үүнүүтүн түргэтэтэр установка үлэҕэ киирдэ. Онон ученайдар 5—6 сылга быраанналаммыт селекция программатын 2 сылга олохтоох киллэрэр кыахтаннылар.

Бу киин Хара буоҕа суох зона луону үүнээриинэн дьарыктанар селекционердарын түмэр. Ученайдар луон хаачыстыбаннай көрдөрүүлэрин тупсарыынан дьарыктаналлар.

Снимокка: кичэйдэ научнай сотрудник Г. Филаретова (хаҥас) уонна лаборантка Н. Пудова гибриднай үүнээйилэр сайдыыларын кэтээн кереллөр.

ССТА фотохрониката.

Советтар түбүктэрэ

КЭСКИЛЛЭЭҢИ КЭПСЭТЭЛЛЭР

Хатыҥа сельскай Советын исполкома Субуруускай аатынан совхоз маннааҥы отделениетыгар племенной үлэ турутун туһунан боппуруоһу дьүүллэстэ. Информацияны селекционер-зоотехник Сергучев В. В. оҥордо. Киин уонна тыа эйэлээх депутаттар совхозка племенной үлэҕэ болҕомтө сиэтэ уурулуубатын, ол түмүгэр ыныах суоҕуттан үүтү уонна эти ылыы намыһаҕын бэлиитэлэтиллэр.

Племенной үлэ хаалыытын сүрүн бириинсипэлэриттэн биирдэстэриэн бу саалаҕа кадрдар аналаан-миниэн бөлөҥнөммэттэрэ, үөнүнүк үлэлээбиттэрэ буолар диэн ыйаллыыта. Аналлаах билиилэрдээх, үөрэхтээх, искусственнай сиэмэлэһиини баччаанныы диэри сөптөах баҕа тэриллибэтэҕэр, үрдүк бородууксуйалаах ынахтары сүүмэрдэһии ыытыллыбатаҕар исполкомҥа ыаҥ кэмэлэтии буолла.

Совхозка суоҕу бородуатаан учуута 1974 сыллаахха ыытыллыбыта. Оччолорго сүүмэрдэммит ынахтар үүнү колуоҥа суоҕу 27 эрэ баара. Билигин олор да хаанык отделениеҕа тураллара биллибэт. Суоҕу туруга молтоҕуттэн, дьүдэйиттэн-холлоруттан араас ыарыыларга ылларар. Брунеллез кыайан туоратылла иликэ суоҕу иитиитин сайыннарыыга, эти, үүтү оҥорууга улахан охсуулуу оҥорор. Суоҕу иитиитигэр уонна ыаҥыыбын, торҕуур суоҕуларын саҥтарыыга, чуолаан эмиэтиэнэ суоҕуттан, совхоз сыл ахсын улахан почоокка түһэр. Атыыр оҕустары көрүү-харайыы күһаҕан. Саҥтарыы болдьоҕо тутуһуллубат. Ыныах үксэ ороһуллаан торҕуур буолан сылга маннат бириэмэҕэ 3—4 ыйга тиийэр. Биир үксүн ол да иһин субуруускайдар маннык ынахтара эриллиэхтэрдээҕэр хас да сүүһүнэн элбэх эрэдэри үүтү ылыыга ырааҕыннан хаалан иһэлэр. 1976 сылга үүт валовой ыамыы былаанын 84 бырыыынан эрэ толордулар, фуражнай ынахтан баарга-суоҕа 979 эрэ үүтү ылылар.

Хатыҥа отделениета эти оҥорууга идэтийэрин ыйыытынан ыччат суоҕуну иитиигэ ураты болҕомтону ууруохтаах. Суоҕуну борооску эрдэҕинэ эрэ толоҥутүүгэ буолбакка тыаҕас уонна тиэйэ саастарыгар кыаҕыны эмиэ күүскэ туруохтаах. Уулаах субан суоҕуларын туспа ыаардаан күүскэ аҕатыы тэриллиахтаах.

Отделениеҕа аналлаах үөрэхтээх 7, 8 техник-осеменатордар баалар. Ол үрдүнэн бу дьоҥ идэлэриэн туһаммакка, атын үлэлэргэ ыыдыы сылдьаллар. Киниэдэр иэтэриэр искусственнай сиэмэлэһиини дьарыктанан 94,7 бырыыынын торотору ситиспит өрөйуон урукку чемпион осеменатора Банна Т. С., бастыҥ көрдөрүүлээх техник-осеменатор, коммунист Попов А. П., Тарабукина Е. Е., Петрова Т. И. уо. д. а. баалар. Аасыт сайын саҥа үөрэммит соҕотох техник-осеменатор Дьячковскай М. И. үлэлэбитэ, Киин 92 ынахтан 43-үн сиэмэлэбитэ да, онтон баара эрэ 33 уулламмыта.

Сельсовет исполкомун чилиэнэ, борооску көрөччүлэр старшайдара Кривошапкина П. Ф. Лахалдыы фермаҕар племенной болоохо специалистар үлэлээн баран туох да түмүк ситиһиллибэтэҕин кириитикэлээтэ. Киин бу пятилеткаҕа племенной үлэни суоҕу хаачыстыбатын тупсарыытан саҕаланыахха, үүкэ уонна ыаҥ суоҕуну борооскутуттан ыла ыаардаан иитиэхпит диэтэ.

Исполком мунньаҕар отделение идэтийиигэ киирэҕэттэн ыла аасыт бириэмэҕэ боччумнаах аҕай үлэ ыытылла илдьэ ыйылынна. Борооскуларга үчүгэй кыстык тэриллибэт. Ыныах базата молтох, от хаачыстыбата куһаган, эбии аҥылык көрүнэ ааҕыах. Ороҕу ньыпарааннэр күүгэнгү-кыһыгыны ыйдаҕа ыамыытынан үүтүнэн хаалыыбыттар. Тымныйыттан аҥылык сиэтэ бэриллибэтиттэн хаачыстыба молтоҕуттан борооску өлүүтэ уонна дьүдэйиитэ быыллыы кыстыкка эмиэ таҕыста. Билигин тиэйэлэр төрөөн эрдэлэр.

Уотуулар субан суоҕуну көрөччү, депутат Павлов И. А. эти оҥорууну лаборатыанныы, суоҕу боруодатын тупсарыы, искусственнай сиэмэлэһиини бороолаһыыны быһаарар суолталаахтарын туран, бу үлэҕэ урут үлэлии сылдьыбыт техник-осеменатордары туһаныы ыаҥаалаах тохтоото.

Сельсовет исполкома ыйыллыбыт итиҕэстэри туоратарга, отделениеҕа племенной үлэни туоруорга туһаайыллыбыт быһаарыыны ылынна.

Н. СОЛОВЬЕВ.

Социалистическай куоталаһыы
Аналлаах таһаарыы № 2
Олунньу 1 күнэ 1977 сыл

1976 сылга үс оройуон куоталаһыытын түмүгэ

(Былаан туолуутун 10 бырыһыана 1 балга тэҥнэһэр)

Тыа хаһаайыстыбата кэрдиҥнэрэ	Амма туолла	Амма %	Алексеевскай туолла	Алексеевскай %	Чурапчы туолла	Чурапчы %
ТЫА ХАҺААЙЫСТЫБАТА						
...лаах культураны ыһыы (га)						
...ааҥнай өлүү (га)	9114	100,1	3100	100,0	4800	100,0
...ааҥнай өлүү (га)	80	100,0	90	100,0	120	100,0
...ыгыйыы (сыл түмүгүнэн, га)	20	100,0	20	100,0	15	100,0
...ааҕы хорутуу (га)	5295	95,0	1101	86,7	2269	101,6
...ыах сүөһү (төбө)	2167	100,0	1600	72,7	1751	67,9
...ааҥар ыанар ынах (төбө)	12734	100,3	15800	100,0	18609	101,0
...ыарыта (төбө)	4958	96,0	5677	94,0	7051	99,0
...ааҥар бөҕо (төбө)	8861	93,0	7488	100,4	11219	98,0
...ой валовой таҥсыыта	4337	89,4	3978	100,7	6043	96,7
...валовой таҥсыыта		77,9		78,0		69,3
...ой огоруута (тонна)		64,0		67,0		72,1
...валовой ыама (тонна)	1539,6	87,0	1866	93,0	2357,6	93,0
...ыраанай ынахтан үүтү ылыы (кг)	6233,2	102,0	6280	99,6	8514,8	99,0
...ардыан үөйүүлээҕэ (бырыһыан)	1533,0	102,0	1617	99,8	1309,0	94,0
...ыылаһыы (тонна)		85,0		96,0		85,1
...ааҥнаһыы (тонна)	1533,3	96,0	1821	91,0	2327,2	99,0
...ыар туттарыы (т. е.)	5325,9	108,0	5531,1	102,0	6721,3	103,0
...өтөйүн (тонна)	342	101,0	148	102,0	211	111,0
ЭРГИЭН ҮЛЭТЭ	21365	97,6	26193	101,0	31752	97,0
...ааҥнай таҕаар эргиирэ (т. е.)	11195	98,8	10864,7	99,4	13492	99,6
...ааҥнай аһылык (т. е.)	284	96,6	531	100,1	574,1	105,1
...ааҕыта (т. е.)	54	100,0	17,5	101,1	43,2	102,9
...ыыр огоруу (тонна)	905	94,1	1234,4	103,1	1330	100,7
ПРОМКОМБИНАТ						
...ааҥнай бородууксуйа (т. е.)	541,3	100,2	464,7	101,0	353	100,9
...бородууксуйаны батарыыта (т. е.)	111,6	100,0	331,1	87,1	308	106,2
ОЛОХ-ДЬАҺАХ КОМБИНАТА						
...ыыр огоруу (т. е.)	158,7	101,0	147,9	102,0	225,8	101,7
ЭТ-ҮҮТ КОМБИНАТА						
...ааҥнай бородууксуйа (т. е.)	2220	100,0	2717	104,2	3135,2	103,8
...бородууксуйаны батарыыта (т. е.)	2112	100,0	2697	103,7	3031,2	102,0
ЛЕСОПУНКТ						
...ааҥнай бородууксуйа (т. е.)	101,7	106,0	306,9	91,1	99,9	107,4
...бородууксуйаны батарыыта (т. е.)	101,7	106,0	281,7	83,6	99,9	107,4
ТИПОГРАФИЯ						
...ааҥнай бородууксуйа (т. е.)	31,8	103,8	41,4	101,3	35,4	100,3
КОММУНАЛЬНАЙ ХАҺААЙЫСТЫБА						
...ыыр үлэтэ (т. е.)	330,9	110,3	261,3	118,8	250,5	113,9
...ааҥнаа дохуота (т. е.)	7,8	111,0	7,7	106,8	12,2	111,9
КАПИТАЛЬНАЙ ТУТУУ						
...II ойуоннаабы ...аастаҕа (т. е.)	977,1	101,0	636	112,3	670	109,0
«СЕЛЬХОЗТЕХНИКА» ХОЛБОҺУГА						
...ааҥнай үлэ (т. е.)	384	103,8	292,6	100,9	293,1	104,7
...ын былаанын толоруу (т. е.)	1236	100,5	1122,4	102,0	1028,6	102,9
...терской үлэтэ (т. е.)	336,4	102,8	223,9	121,0	304,3	107,1
НОРУОТ ӨРӨБИРИИТЭ						
...ааҥ «...ону хабыы (бырыһыан)		100		100		100
...ааҥ билии (бырыһыан)		97,6		96,4		97,4
КИИНЭНИ КӨРДӨРҮҮ						
...ааҥнаҕыт (т. е.)	94,7	125,2	110,3	110,3	121,9	120,7
...ааҥнаһыы хабыы (тыһ. киһи)	619,4	126,1	720,3	110,8	775,3	122,2
СУОЛ ОҢОҺУУТА						
...ааны толоруу (т. е.)	142,4	94,9	186,7	126,3	233,0	112,1
СИБЭЭС ҮЛЭТЭ						
...ааҥнай былаанын толоруу (т. е.)	300,4	100,0	339,9	101,4	325,5	101,1
...ааҥнаа ...урутуу (т. е.)	96,0	118,5	143,8	104,3	128,3	107,8
ОЛОХТООХ БЮДЖЕТ						
...ааны толоруу (т. е.)	1686,0	101,1	5536,1	101,0	6889,0	100,2
...ааҕы былаанын толоруу (т. е.)	755,9	105,1	609,0	108,7	830,5	110,2
		1 балл		2 балл		3 балл
ОБЩЕСТВЕННАЙ БЭРЭЭДЭК						
ПМК (мелиоводстрой) ҮЛЭТИГЭР						
...ааны толоруу (т. е.)	741,2	103	880	96,1	1207	100,5
...ааҥнаа-монтажтыыр үлэни толоруу (т. е.)	1497	123,3	1541	62,9	1199	71,2
...ааҥнаа...ааммыт сири үлэҕэ киллэ...ааны (га)		1 балл		2 балл		3 балл
СПОРТИВНАЙ ҮЛЭ		1 балл		3 балл		2 балл
...ааҥнай комплекснай спартакиадата ...II. Тарскай бириинэ		525,5		534,7		529,8
ОЙОУОН ЫЛБЫТ УОПСАЙ БАЛЛА						

Амма, Алексеевскай уонна Чурапчы оройуоннара тыа хаһаайыстыбатынан дьыраастаах буоллаллараынан, эгил-тэгиз государственнай былаанналаахтарынан уонна поруот хаһаайыстыбатын сайдар сыалаалара бинирдиллэрэ куоталаһыыга ордук таҕыстахпыт, олох хаанык үлэ салаатыгар ситиһиллэҕэ уонна ордук хаалан иһэрэ дьыгкэтик кэстөр.

Биллэриллибэтин курдук 1976 сыл түмүгүнэн Алексеевскай оройуон 534,7 баллы ылан бастаабыта. Чурапчы 529,8, Амма 525,5 баллы ыланнар иккис, үһүс буоллулар.

Амма оройуона ынах былаанын 198, сылгыны 639, от иниттэн биэнэ 463 төбөнөн ситиспэтэ. Биһиги оройуоммут ыанар ынахха 79, сылгыга 232, от иниттэн биэрэ сүөһэ 6,5 гектарын хомуйда. Бу аҥаардыы эрэ сылга тахсыбыт түбэлтэ буолбатах. Иэйиилээҥнэйэн өсүрүөт аһынан хааччыйарга анаалаах Карл Маркс аатынан совхоз салалтата, специалистэрэ бу үлэни сүҺүөрэр туруораллара эрэйиллэр.

Сылгы, от иниэр биэ ахсаанын Алексеевскай эрэ оройуон толордо, от эннутар ынах былаанын 577 төбөнөн кыайбата. Амма оройуона ынах былаанын 198, сылгыны 639, от иниттэн биэнэ 463 төбөнөн ситиспэтэ. Биһиги оройуоммут ыанар ынахха 79, сылгыга 232, от иниттэн биэрэ

Балары учуоттаныахха

Куоталаһыыга тыа хаһаайыстыбата улахан миэстэни ылар буолан 7 үлэ салаата киирбитэ. Аммалар ахсыыт сыллааҕы ыарыы көтөҕүү былаанын 95 бырыһыан, хадыымалы хорутуу былаанын 100 бырыһыан толороннор хонуу үлэтин салаатылар бастаабыттар. Биһиги оройуон хадыымалы хорутуутун былаанын 68 бырыһыан эрэ толордубут. Оттон бүрүн үүнүүтүн 1 гектартан ылыыга оройуоннар үөнүү үчүгэй көрдөрүүлэхтэр. Ол эрэдэ хортуоннуй уонна өсүрүөт аһын үүнүүтүн ылыыга биһиги кырдьаҕас дьарбабыт бу да сыарыыта тиийдэ. Алексеевскай оройуон биир гектартан 74,3 центнер хортуоннуйу үүнэрбит буоллаҕына Амма 37, биһиги 18,7 центнери ылыбыт. Ахсыыт сыллааҕы хортуоннуйбут 120 гектарга өлөрдөн баран 105 гектарын эрэ хомуйдубут.

Өсүрүөт аһын гектартан Алексеевскай оройуон 195,7 центнери, Амма 94, Чурапчы 86,7 центнери ылылар. Кыһаммыт, бөлүөтэ уруллар буоллаҕына дьылтаһ чуулуна суох үүнүүгү ылары Алексеевскай оройуон хоолбуна көрдөрөр. Ахсыыт сылга Карл Маркс аатынан совхоз 15 гектарга хаппыыста ыспытынан баара суоба 6,5 гектарын хомуйда. Бу аҥаардыы эрэ сылга тахсыбыт түбэлтэ буолбатах. Иэйиилээҥнэйэн өсүрүөт аһынан хааччыйарга анаалаах Карл Маркс аатынан совхоз салалтата, специалистэрэ бу үлэни сүҺүөрэр туруораллара эрэйиллэр.

Оттон, от иниэр биэ ахсаанын Алексеевскай эрэ оройуон толордо, от эннутар ынах былаанын 577 төбөнөн кыайбата. Амма оройуона ынах былаанын 198, сылгыны 639, от иниттэн биэнэ 463 төбөнөн ситиспэтэ. Биһиги оройуоммут ыанар ынахха 79, сылгыга 232, от иниттэн биэрэ

207 төбөнөн былаантан итэҕэс дьыны тумуктээтэ.

Эт огоһуутун былаанын биир да оройуон толорбото, оттон үүт валовой ыамын уонна биир ынахтан ылыны Амма оройуона эрэ аһарда. Үүтү, эти государствоҕа атыылаһыыҥа совхоздар толоруулара киирдэ. Эти туттарыы былаанын алексеевскайдар толорбуттар. Ол эрэдэ сүөһүнү уотуу кэмнэрэ ордук үчүгэйдик тэриллэр. Ол иһин государствоҕа туттарыллыы сүөһүлэрин 96 бырыһыанна ордук уөйүүлээх.

Олохтоох промышленность былаанын толоруута алексеевскайдар биһиги оройуоннан 5,1 баллыынан хаалаллар. Биһиги оройуон промышленнай тэриллэрэ сорудахтарын валовой бородууксуйаҕа уонна бородууксуйаны батарыыта барыы толоруулара элбэх балы биэрдэ.

Куоталаһыы не хойоно, кэнэ сыала бастыҥ ситиһиилэри, опыты, саҥаны олохтоһуну пропагандаалаһыы, онуу бэйиэ олохха киллэрии, үлэ итэҕэстэрин, мелтэх кэрэхтэрин туораты буолар.

В. МАКАРОВ,
оройуоннаабы госстатистика инспектуратын инспектора.

Элбэх саҥаны көрдүбүт

Үтүө буолбут үс оройуон куоталаһыытын сыллаары түмүгүн тайаарар делегациялар «Коммунизм» совхоз Д. А. Петров аатынан отделениетыгар сылдьан сүөһү ыарахан үлэтин механизациялаһыытыгар элбэх саҥаны көрдүлэр.

Бу 1672 ынах сүөһүлээх, 1054 сылгылаах отделение аҥаардыы сылга үлэ бары көрдөрүгэрдэр сорудахтарын аһары толорон оройуонтан бастакы миэстэни ылбыт. Сүөһү ыарахан үлэтин механизациялаһыытыгар аҥаардыы пятилетка сыалларыгар чахчы уларыта туттуулуу киллэрбиттэр. Ол да иһин ыытыллыы оройуон делегациялара хас көрбүт хотоннорун олус соҕомахтайа көрдүлэр. Отделение сүөһүтэ барыта киинэлээх, кыһыны бөҕө сирэ үс хотонунан кыстыылар.

Бу түөрттүү эрэлтэлэх, арыттаах муостаалаах хотоннортон сүөһү ньоҕуомун ТС—1 скреперинан мустараллар. Итиннэ бэйиэлэрэ айах оногобут сүөкүүрдээх прицептэриигэр бырахтараллар. Прицептэр туоллахтарыны «Беларусь» тракторынан аналлаах сиргэ төгөллөр. Иэн ньоҕуомнары ньоҕуо суоҕа-суоҕа кэнэ

ГТО нуорматын туттараллар

ВОЛОГОДСКАЙ ҮОБАЛАС. Череповецкайдааҕы металлургическай комбинат хайыһардыттара кыһыҥҥы стартка таҕыстылар. Маны ГТО нуорматын туттарыыны тас өттүнэн, заводтар икки ардыларынааҕы коллективтар күрэхтэһиллэ ыытыллар, күүстээх хайыһардыттары сүүмэрдиллэр.

Ити күрэхтэһиллэри бойдоҕ кэмэлдьитэр тыһыынчаттан тахса киһини тумэр «Шексна» диэн спортивнай кулуун тэрийэн ыытар.

Снимокка: трассаҕа мартеновскай сыах хайыһардыттара.

С. МЕТЕЛИЦА фотота. ССТА фотохрониката.

Художник, дуобатчыт

Иван Пинигин оҕо эрдэҕиттэн художник буолар баҕа санаалаах. Оскуолаҕа үөрэнэ сылдьан төрөөбүт айылҕатын дьикти кэрэ түүлэрин ойуулуурун олус сөбүлүүрэ. Дьоҕурдаах үөрэнээччини учууталлара бэлиэтин көрбүттэрэ. Уруһуй учуутала Ваня ыытта дьыһан үөлэтэ. Киниэхэ уруһуй техникаларын кистэлэҥнэрин биһиҥнэрбиттэ. Эдэр уруһуйдьуттар куруһуоктарыгар бинр да заниятын кэтэнэ сылдьар уолта сайаттан саҥа ууспутурдуулубут сорудахтары биэрэтэлээн испитэ. Оҕо Ваняҕа улаханнык көмөлөспүтэ, айар фантазията улам кэҥээн, сайдан испитэ. Кини Дириҥ орто оскуолатын ахсыс кылааһыгар үөрэнэ сылдьан уруһуйдаабыт хартыыналара оҕо орөйуоннааҕы уонна республикатааҕы быыстапкаларыгар туруоруллубуттара, үрдүк сыанабылы ылбыттара.

Оскуола кэнниттэн Ваня 1965 сыллаахха бойдоҕ баҕа санаатын толорон Якутскайдааҕы художественнай училищеҕа үөрэнэ киирбитэ. Маны РСФСР искусствотын үтүөлээх деятеля, Саха АССР народнай художника Георгий Михайлович Туралыков быһаччы салалтатынан түөрт сыл устата уруһуйдуннан утуйаахтык дьарыктаммыта. Кини бастакы айымныыта-дипломнай үлэтэ, күөх сайын өтпөх үүнүүтүн, уйгу быйаҥын хотороҕо, хомуйа сылдьар өтчүүттэр туустарыттан темаҕа анаммыта. Эдэр художник «Сайыҥҥыга» диэн композицията үрдүк сыанабыты ылбыта. Иван Пинигин бу үлэтинэн 1970 сыллаахха Казань куоракка ыытыллыбыт эдэр художниктар Бүтүн Союзтааҕы иккидэйнай быыстапкаларыгар ыытар үрдүк чиэстэ тиксибитэ.

Кини Якутскайдааҕы художественнай училищены иккис туйгун сыанаран бүтүрбүтэ. Билигин Жонтоҕотообу Культура дьиэтигэр художникпынан үлэлиир. Элбэҕи эрдиэрэр эдэр художник биһиги кэрэ дойдубут күөстүү оргуйар кэхтээх үлэтин, хоһуун дьоҥун туһунан сырдатар, айар үтүө быдаанардаах.

Иван Пинигин ыраах кэмигэр спордунан умсугуйан дьарыктанар. Билигин биһиги республикабыт дуобаты сэҥээрэччилэригэр кини аата киэҥник биллэр.

Аҕыйах хонуктаах ааҕыта спорт үтүөлээх маастара, СССР үтүөлээх тренерэ А. Виндерман Рига куоракка тахсар Бүтүн Союзтааҕы дуобат сурунаалыгар суруйан турардаах: «Ыраах хоту дойдуга — Саха сиригэр дуобат оонньуутун олус таптаан, умсугуйан дьарыктанар эбиттэр. Ол курдук Якутскайтан тэйиччи сытар Чурапчы оройуонун Дириҥ орто оскуолатыгар маҥнайгы разрядтаах дуобатчыт К. К. Романов салалтатынан эдэр дуобатчыттар куруһуоктара утумнаахтык үлэлиир, Бука, маныык маассабай куруһуоктартан тахсыахтара сарсыҥҥы чулуу дуобатчыттар...» Үтүөлээх тренер ити этэр куруһуогар дьарыктаммыта республика иккис төгүлүн чемпиона. Россия призера Иван Семенович Пинигин. Оччолорго эдэр дуобатчыт учуутала Константин Константинович ыйытыынан дуобат теоритын терүттэрин кытары билсибитэ. Иван оскуоланы бүтэрэр сылыгар разрядтаах дуобатчыт буолбута.

1965 сыллаахха Дириҥ орто оскуолатын сүүмэрдэммит хамаандатын бастакы дуоскатыгар оонньуур, Ваня Пинигин аан маҥнай улахан дьон күрэхтэһиилэригэр, Якутскай куоракка биирдиилээн бастыыр иһин чемпионат түһүлгэтигэр кыттыбыта. Онно маҥнайгы разрядтаах Федот Васильев кэнниттэн иккис миэстэни ылан кэрээччүлэрин соһуйутта. Өҥүө дыылыгар кини күүстээх састаантаах турнирга кыттан, куорат чемпионун бочуоттаах аатын ылбыта.

1969 сыл эдэр дуобатчыт «Ойор чахчы дьолдоох, үтүө кылааннардаах дьыланан буолбута» Иван Пинигин Саха сиригэр «Урожай» общество чемпионатыгар кыттан, бу обществоҕа СССР экс-чемпиона Семен Исаковы, маастар Петр Иванову кэннигэр хааллартаан бастакы миэстэҕэ эрэллээхтик тахсыбыта, Итиэннэ кини Чебоксары куоракка буолбут РСФСР-та хамаандаан бастыыр иһин күрэхтэһиигэ тереебут Сахатын сириҥ чиэһин көмүскүүр бырааба ылбыта. Онно бастакы дуоскаҕа иккис буолбута. Ити кэнниттэн РСФСР «Урожай» обществотын күүстээх маастарга кандидатта рын турнирыгар кыттан иккис миэстэни ылбыта.

Эдэр дуобатчыт Иван Пинигин ордук тахсыылаахтык 1970 сыллаахха оонньообута. Бу чемпионнаккa хайа да дьыллардаах быдан күүстээх дуобатчыттар күрэс былдьаспыттара. Дуобатчы сэҥээрэччилэр ветераннар Николай Саввинов дуу, Семен Исаков дуу кыайалларыгар саарбаҕалаабат этилэр. Ол эрээр турнирга хаҥа бастакыттан чемпионат тиһэх партиятыгар тиҥ бинр тэҥ тахсылаахтык оонньообут Иван Пинигин маҥнайгы миэстэни ылары ситиспит. Бу эдэр, талааннаах дуобатчы түһүнан Саха сиригэр спорт бөҕүнэ саҥардыы сайдыаҕыттан күн бүгүнүгэр диэри улахан оонньоччулары кытта атах тэҥэн өлөрөн эйбэхтик эрийсибит маастарга кандидат Егор Монастырев бу курдук этэр:

— Иван Пинигин дуобат бөлүксүн теоритын олус үчүгэйдик билэр. Партия бары этиҥнэрыгар тэҥ күүстээхтик оонньуур. Кини стилинэн позиционнай оонньоччу. Иван кэнниттэн оонньотолообут партиялаттан хастара даҕаны дуобатчыт үөрэнэ луччу дьоҕурдаах, сайдыылаах, кэскилэ эбии туоһулуулар.

Г. СИВЦЕВ.

ҮЛҮЙҮҮТТЭН ХАРЫСТАНЫҢ

Кыһыҥҥы кэмнэ тутуу үлэлиттэрэ, булчуттар, от тиэйэччилэр, мас кэрдэччилэр уо. д. а. тайыардыа аҕалас сиргэ үйүн кэмнэ сылдьан үлэлиллэр. Итинник үлэлээх сорох дьон профилактика бырааблаларын тутуспаттарынан үлүйүохтэрин сөп.

Кини түрэппит үлүйүмүүр миэстэлэриттэн кини мунна, кулгаахтара, иҥиэстэрэ, баҕачыктара, бөрбөкөйдэрэ, тарбахтара буолаллар. Быараҕас, синиэх, ыарыы, итирик, дечкилэҥнэн үлүйүүгэ сөптөөх усулуобуйалаах өрөөстөөх. Таҥас синиэх буолаҕына баз 8, 12 кыраадыс тымныыта даҕаны үлүйүөхтэ сөп. Тымныы кэмнэ үйүнүүр тайыардыа үлэлиир буоллахха бөҕэҕэ сөптөөх бурааннах таҥаһы таҥналлыахтаах. Атаҕы хаҥын соҕус кулгааннаах сөрөөнүллүөхтэх. Ол иһин кыһыҥҥы атах таҥаһа көнөрү кэтиллэрэ биир—икки размерынан улахан буолуохтаах. Ол эрээри эмиэ хаҥыныгы сөрөөн, атаҕы ыта тутарар буоллахха, син-биир атаҕын тоҥор. Күүстээх тымныыта хамсыыр-имсиҥ сыыттахха хаан эргиирэ күүһүрэн, кини сочуо тоҥмат. Хамсаабат-имсиҥбат буоллахха кини сорох миэстэлэрэ, бар кини бүтүнүүтэ да үлүйүүгэ олус түргэтиир. Тымныы кини организмыгар эмиэ ыарыы тыыа эмиэ күүһүрдэр.

Кини аҕыс миэстэлэрэ — иҥиэстэрэ, мунна, кулгаахтара, тарбахтара, о. д. а. куборыйан хаалыылара уонна биллэлэн көрөр мудьуо сүүрүү үлүйүү маҥнайгы белиэлэриэн буоллаллар. Үлүйбүт миэстэни иэнирдэ эбэтэр үрүҥ арыгыга сиҥитиллибит бинтиэхэн, баатаан эбэтэр кэнөрү ыраас плиэнэн сотуллар. Үлүйбүт миэстэ кытарбытын кэнэ бактериттан ыраастаммыт (стерильнай) итиэтэр бөрбөҕэскиэн саба уурулар. Сатаан буоллаҕына, үлүйбүт киһиэхэ маҥнайгы көмөнү ичигэс дьиэҕэ оҥоһуллар. Онуоха үлүйүүт клиниэрин эбэтэр аптахтарын +30 +36 сылаастаах уута утуллар. Урукку курдук —10 —15 уулаах ааннаҕа эмиэҕаламмыта утан баран, хас да чаас устата сыыйа уу температуратын кини этин сылаанытар тиэрэ улаатыннаран иһин сыыһатын клиническай кэтэн көрүүлэр уонна хараҥайдарга оҥоһуллар оныттар дааностыыллар. +30 +35 кыраадыстаах уута кини үлүйүүт миэстэлэрин итиэтин кэнигэр үлүйбүт миэстэлэрин плиэнэн имэрийиллиэхтэх. Оттон үлүйбүт кини бойдоҕ уута бөрбөҕэйдэрин, баҕачыктарын, тарбахтаран хамсатыахтаах. Онуо таҥыаан үлүйбүт киһиэхэ итии хоһуун чай, кофены эбэтэр арыгыны иҥэрдиллиэхтэх. Үлүйбүт миэстэтэрэ утуттуур сыыһа—быаанын итиэтин үлүйбүт миэстэ олоҥ хаалыытыгар тиэрдэр. Кини тириитэ эрэ үлүйүүгэ — бу үлүйүү бастакы степеньэ. Маныаха үөһэ ыйыллыбыт миэрэлэр үлүйбүт миэстэни аҕыйах хоһуунан оҥоруллар. Ол эрээри үлүйбүт миэстэлэр тымныыны тулуйбат буолуулара уонна хараҥай кэстүүлэрэ бэрт. эр, кыһын аҥыар диэри хаалыахтарын сөп. Сорохтор үлүйбүт миэстэни хаарыыны сотоллор—бу сыыһа. Хаар кыырыахтара сытыы кырыылаахтар, оҥон хаарынан соттуу кэмнэр киһи тириитэ дьукуруйар, оҥон хаанга инфекция киирэр.

Үлүйүү иккис степеньтэр үлүйбүт миэстэлэрэ хабахтар үөскүүллэр, оттон үлүйүү, үйүс тордус степеньнэриэр сүнүөҕэр тиэнэ мараханнан үлүйүү миэстэлэрэ баҕаринтан ыраастаммыт итиэтэр бөрбөҕэскиэн хуруллар уонна түргэнник хирургическай бэлэмнэҕэ тиэрэрэллэр.

Тымныыта эрэ буолбакка О кыраадыстан үөһэҕэ да киһи организма бүтүүнэ үлүйүөн сөп. Аччык уонна итирик дьоҥнор организмнара үлүйүүгэ кэбирэхтик бэриналлар. Ол биричиинэтинэн киһи организмын температурата буккуллуута, сылааны таһаарымтыата улаатыта буолар. Организм бүтүүнэ үлүйүүтүгэр маҥнай киһи эҥэ-сиҥэ улуу буолар, утуктуу сылдьар, хаҥсаабакка эрэ сытыан баҕарар, оттон киһи түҥ-таҥ баран, үксүн итиннэ уонна саймны кытта сибэкэстээх туох эрэ үчүгэйи көрөргө дылы буолар. Ити кэнниттэн үлүйүүтэ күүһүрдэҕинэ, ойун сүтэрэр. Бу түбэлтэҕэ киһи бары органнара, ол иһигэр сүрэҕэ олус мелтэхтүк үлэлиллэр. Киһи сыккырыыр тыына эрэ хаалар. Организм итинник үлүйүүтэ киһини анабоиз диэн аатталар туруккa тиэрдэр. Организмҥа бүтүннүү токсин эрэр киһини тиллиннэрэр туһуттан, кини приэрэ, сүрэҕин үлэтин уонна тымныыны чолуҥэр түһэрэ охсор наада.

Маныык түбэлтэҕэ суҥаллыы врачы ыҥырыллыахтаах.

Оннук тоҥмут киһини ичигэс сиргэ киллэриллэр. Оско кини ыйыстар-кыахтаах буоллаҕына, итии чэй, кофены иҥэриллэр уонна итии аҥы бэриллэр. Тириитэ аннытар сүрэх средстволарын — кофеины, камфораны, тыын киллэрэр средстволарын — лобелины, пититоны, тымырытар глюкоза сылаас булкадаһытын, витаминнары киллэриллэр. Оттон киһи тыыммат буоллаҕына, «эйахтаахха диэн искусственнай тыын киллэриини оҥоһуллар. Организма бүтүүнэ үлүйбүт киһини приэрэргэ +36, +40 температуралаах ааннаҕа 20 мүн. устатыгар тутуу саамай кодьүүстээх буолар.

Торопуттэр, учууталлар оҕолөр таҥна сылдьыыларыгар болҕоотолорун ууруохтаахтар. Улахан тымныыта оҕолору уулуссаҕа оонньотуллуо суохтаах: чараастык таҥна сылдьар оҕолөр добогнуук тымныйан ыалдьаллар уонна араас инфекционнай ыарыыларга организмнара кэбөҕэстик бэриниэхтиэ буолааччы. Оттон итириктэри уулуссаҕа хаалты ыорон аҥарбакка, сылаас сиргэ киллэрэн баран салгыы миэрэлэри ылыахха наада.

Д. ПАВЛОВ,
врач.

Доруобуйа муннуга

Редакцияҕа киирэр суруктартан

Аҕаааччылар конференциялара

Соторутаааҕыта Чаҥырдааҕы Культура дьиэтигэр саха биллиэхэ суруйааччыта Эрилик Эристин «Кэриэс Туолуута» диэн сайаҥнаах аҕаааччылар конференциялара мыытылыыта. Конференцияны «Знание» общество председателэ Н. Н. Протодьяконов аста. Итиннэ салгыы суруйааччы аймаҕа П. Н. Яковлев, бараа саастылаах Е. В. Сидорова Эрилик Эристин туһунан ахтыылары оҥордулар.

Конференцияҕа «Суруйааччы олоҕо уонна сайдар үлэтэ» диэн темаҕа арыс кылаастаах оскуола үөрэхтээх чаанньыгар сэбиэдиссэйэ М. Слепцова дакылаатын аахта. Ити кэнниттэн «Кэриэс туолуута» сайын обратырын Н. В. Филиппова, Н. Матвеева, А. Иванова уо. д. а. сиһилии ырыттылар.

Е. АЛЕКСЕЕВА.

Ис кыаҕы толору туһанныахха

Сирэ оҥоруута биһиги Эрилик Эристин аатынан совхоз Хайахсыттаабы отделениетыгар ис кыахтар эсэ да элбэхтэр. Ол курдук, 50 гектардаах Толоон, 100-үөн тахса гектардаах Саҥыл Үрэҕэ туһаныллыыбакка сыталлар. Бу сирдэри быйыл астаран, оттотор буоллар, от бөҕө үүнүө этэ.

Онон отделение салалтата бу боппуруоһу совхоз дирекциятыгар туруорсан, ис кыаҕы толору туһанары ситиһиэхтээх.

Н. ДЬЯЧКОВСКАЙ,
механизатор.

Редактор А. Е. ЧИЧИГИНАРОВ.

БИҺИГИ АДЫРЫСПЫТ: почтовай индекс 678700, Чурапчы с. Карл Маркс уул. 12. ТЕЛЕФОННАРБЫТ: редактор—91-395, отделлар—91—495, уопсай—91-505

«Саҥа олох» («Новая жизнь») — орган Чурапчинского райкома КПСС и районного Совета депутатов трудящихся